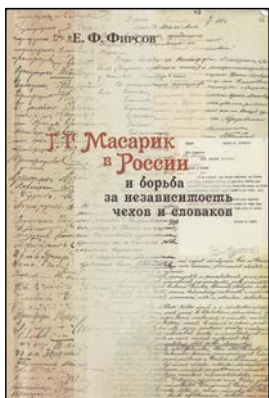

FIRSOV, Evgenij Fedorovič *T. G. Masaryk v Rusku i borba za nezavisimost' chexov i slovakov*. Moskva : Indrik, 2012, 335 s. ISBN 978-5-91674-225-1.

Kniha J. F. Firsova, profesora MGU vyšla k 100-výročiu vydania práce T. G. Masaryka „Rusko a Európa“. Autor si dielo vysoko cenil (s. 61) a vysvetlil v ňom svoje filozoficko-politické názory. T. G. Masaryk bol Ruskom priam fascinovaný. Popri „Českej otázke“ a „Otázke sociálnej“ patrí v tejto oblasti k najvýznamnejším dielam. Jeden z popredných ruských historikov E. F. Firsov sa zaoberá dlhodobou dejinami strednej Európe. Významné sú jeho práce zaoberajúce sa napr. parlamentným systémom v Československu v 20. minulého storočia, ale tiež osobnosťou J. A. Komenského. Napísal viac ako 140 odborných článkov, vydaných ako v ruštine, tak aj v zahraničí, tiež v Čechách a na Slovensku.

V práci autor nadviazal na svoju prácu *T. G. Masaryk a ruské intelektuálne prostredie* (2005), *Hektografické materiály a korespondence v propagandě patriotického hnutí českých a slovenských zajatců v Rusku* (2003), *K recepci osobnosti a díla T. G. Masaryka v Rusku a k formování jeho geopolitických představ* (2002) a časopisecké články. Problematiku rozdelil do piatich kapitol, ktoré sú zoradené chronologicky.

V úvodnej kapitole sa venuje prvému príjazdu T. G. Masaryka do Ruska a jeho prijatiu vo vedeckých kruhoch v rokoch 1890 – 1900. Autor využil zápisky českého spisovateľa, historika, básnika a spisovateľa Františka Táborského (*1858 – †1940). Čitateľa najskôr oboznamuje s ich stretnutím na stanici vo Varšave. Potom tiež charakterizuje Táborského činnosť v Rusku. Autor sa tejto problematike už venoval v monografii *Myslitel a doba : T. G. Masaryk a E. Radlov v přátelské korepondenci z let 1884 – 1926* z roku 2001.

V druhej kapitole analyzuje pobyt T. G. Masaryka v roku 1910 a oživeniu rusko-českých vzťahov. Nevynechal ani poslednú návštevu T. G. Masaryka u L. N. Tolského. Boli to dve protikladné osoby, na jednej strane aktívny a na verejnosti presadzujúci svoje názory Masaryk a na druhej strane skôr pasívny a len v svojej tvorbe vyjadrujúci názory Tolstoj. Líšili sa v mnohých názoroch, napr. v otázke postavenia ženy v spoločnosti, a predsa dokázali viesť konštruktívny dialóg v duchu vzájomného pochopenia.

V ďalšej kapitole sa autor sústredil na otázku nezávislosti Čechov a Slovákov v období 1. svetovej vojny. Autor analyzuje činnosť proruského, carofilsky orientovaného Josefa Düricha ako podpredsedu Československej národnej rady. Ten od júna potom pôsobil spolu s M. R. Štefánikom v Rusku. Zdôraznil práve obtiažnosť boja Masarykovho programu v rokoch 1915 – 1917 medzi spolkami Čechov a Slovákov v Rusku.

Predposledná kapitola sa venuje otázke česko-slovenského spolužitia do februára 1917. Správne uvádza, že téma „Slováci v Rusku“ je komplikovanejšia a menej spracovaná ako „Česi v Rusku“. Problémom bolo tiež to, že mnohí Slováci sa angažovali v rámci maďarských spolkov, písali po maďarsky a boli považovaní za Maďarov. Veľkú pozornosť venoval osobnosti M. R. Štefánika, ktorého považuje za „znamenitého Slováka“ (s. 156). Firsov vychádza zo svojej monografie *Bojovník za národnú slobodu Milan Rastislav Štefánik vo svetle ruských prameňov*. Podrobnejšie sa zaoberá jeho životom, zdôrazňujúc Štefánikove štúdiá v Prahe a všima si jeho články pre časopis *Hlas a Čas*. Dôraz tiež položil na jeho astronomickú činnosť. Je nutné súhlasiť s tézou, že to bol práve Štefánik, ktorý organizoval československé légie a pomáhal otvoriť dvere T. G. Masarykovi k štátnikom na Západe. Podrobnejšie však analyzuje Štefánikovu činnosť v Rusku v lete 1916 až jar 1917 a november 1918 až január 1919. Autor tiež podčiarkol význam bitky u Zborova v júli 1917 a následné formovanie československých légii.

V tejto kapitole sa tiež venoval stretu medzi koncepciou T. G. Masaryka a Gollovej školy. Problém je v tom, že Gollová škola nikdy nebola jednotnou historickou školou a zatiaľ, čo J. Goll zastával rakúskofilné stanoviská, väčšina jeho žiakov bola za vznik Československa a potom sa aktívne podieľala na jeho formovaní, i v diplomatických službách K. Krofta, V. Kybal a ďalší. Ale to by si vyžadovalo hlbší exkurz. Tejto otázke sa v poslednom desaťročí venovala česká historiografia veľmi podrobne napr. v práca Z. Beneša, M. Ďurčanského, J. Hrdličku, B. Jirouška a ďalších.

Posledná kapitola sa zaoberá vzťahom Rusov žijúcich v emigrácii k ČSR a T. G. Masarykovi. Autor vybral reprezentatívne osobnosti historika V. V. Volozokova, sociológa Pitirima Sorokina, ktorý žil prechodnú dobu v Horných Černošičích u Prahy a bol podporovaný T. G. Masarykom, historika V. S. Vilinského. Dielo V. Vilinského *Rus se dívá* je na stránkach jeho monografie často citovaná.

Firsov charakterizuje Masaryka ako politického činiteľa, ktorý filozoficky rozvinul ideu demokracie, ktorý si o demokracii však nerobil ilúzie, ale podroboval ju, resp. niektoré jej formy kritike. Prílohou práce je tiež dielo *Rusko a Európa*, ktoré naposledy bolo vydané v ruskom jazyku v roku 1914.

Autor v diele vychádza z archívnych zdrojov uložených ako v Rusku, tak aj v českých archívoch. Často sú v diele uvedené dlhšie citované pasáže z literatúry. Firsov skompletizoval, prepracoval a rozšíril svoje predchádzajúce práce.

Fundovaná práca sa stala jednou z dôležitých zdrojov pre bádanie o rusko-česko-slovenských vzťahoch v období pôsobenia T. G. Masaryka. Je určená predovšetkým pre čitateľa v Rusku, preto sa mnohé tézy pre slovenských a českých bádateľov budú známe. Prináša množstvo nových údajov nielen z ruských archívov, ktoré sú našim bádateľom málo dostupné, ale taktiež aj nové fakty zistené v českých archívoch. Tiež obsahuje nové pohľady a postrehy na problematiku škoda, že autor len uvádza archívy a fondy spomína len v poznámke pod čiarkou. Taktiež by bolo pre

čitateľa vhodnejšie, aby bol zostavený sumár literatúry. Menný register je v ruštine aj latinke, ale žiaľ nie je kompletný. Niektoré názvy kníh a článkov v češtine však obsahujú preklepy. Predsa len, aby titul knihy J. Dýmu *Cestou k svobodě...* obsahoval štyri preklepy (s. 89), je neúnosné. Mnohí odborníci, predovšetkým v súčasnosti, kedy znalosť ruského jazyka veľmi upadla, by určite privítali jeho preklad.

Libor Bernát